

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru z pošiljanjem na dom za celo leto K 4.— za pol leta „ 2.— za četrť leta „ 1.—

Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. List se pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri gospodu Novak-u na velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, po 15 h., dvakrat 25 h., trikrat 35 h.

Štev. 8.

V Mariboru, dne 22. februvarja 1900.

Tečaj XXXIV.

Nemško hujskanje.

Iz Celja, dne 21. februvarja.

Na Štajerskem imamo 12 srednjih šol in 834 ljudskih šol. Za te šole smo imeli do Gaučevega ministerstva le 2 deželna šolska nadzornika, enega za srednje šole na Štajerskem in Koroškem, enega pa za ljudske šole samo za Štajersko. Baron Gauč je uvidel, da je težko izhajati pri toliki množini ljudskih šol le enemu šolskemu nadzorniku, zato je ustanovil mesto drugega deželnega šolskega nadzornika. A nemški poslanci so se bali, da se bo imenoval kak Slovenec za spodnještajerske in obmejne šole, zato so delali tako dolgo, da so se deželnemu nadzorniku na novoustanovljenem mestu odkazali nekateri posli srednjih šol. In tako smo imeli za 16 štajerskih in koroških srednjih šol dva šolska nadzornika, za 834 ljudskih šol pa samo enega.

V naučnem ministerstvu so videli to napako in vsled tega se je v letošnji državni proračun postavila tudi stavka za četrtega deželnega šolskega nadzornika na Štajerskem. Nemci so za to dobro vedeli. Ko pa se je v zadnjih dneh razširila v poslaniških krogih govorica, — ali je bila resnična ali neresnična, tega ne vemo — da bo novoimenovani nadzornik več slovenskega jezika in da mu bodo odkazane spodnještajerske in obmejne šole, zagnali so velikanski krik proti vladini nakani. V ponedeljek bil je v Gradcu celó shod nemških zaupnih mož, na katerem so sklenili in odposlali na osrednjo vlado ogorčene ugovore proti imenovanju novega nadzornika.

Zakaj je nastal med Nemci tak krik? Sami uvidijo, da eden deželni šolski nadzornik ne more obvladati vsega dela, posebno pa sedanji nadzornik Linhart ne, ki se bori s slovenščino in kojega vzgojeslovne vrline se med strokovnjaki ne povzdigujejo v nebesa. Za šolstvo, posebno za spodnještajersko šolstvo bi bilo torej nujno potrebno, da pride kmalu drug nadzornik. A naši nemški nasprotniki nočejo, da bi se naše šolstvo razvijalo, zato so proti ustanovitvi mesta za drugega deželnega šolskega nadzornika. Nasprotujejo nam potemtakem nemški prenapeteži ne iz stvarnih razlogov, ampak iz sovraštva do nas. Dobro, da to vemo, v naših srcih se vsled tega gotovo ne poraja ljubezen do Nemcev. Da se vedno bolj oddaljujemo od Gradca, pomagajo nam najbolj Nemci sami... Zdi se nam, da je to edino, za kar smo jim v zadnjem času hvaležni.

Kaj pa Nemce sploh briga, kako misli osrednja vlada urediti naše ljudskošolske razmere? Popolnoma nič! Le nemška oholost in drznost si dovoljuje, vtikati se v naše razmere. Kakor se mi ne brigamo za gornještajerske razmere, čeprav živi v ondotnih tovarniških krajih mnogo Slovencev, tako se nimajo Nemci brigati tudi za naše spodnještajerske razmere, četudi si med nami par Nemcev služi vsakdanji kruh. Spodnji Štajer Slovencev! to je naše načelo in to mora biti načelo vsakega politika, ki hoče končno uvesti narodnostni mir v naše prekrasne kraje. Mi zato v imenu spodnještajerskega slovenskega ljudstva odločno ugovarjamo proti vmešavanju nemških sodeležanov v

naše razmere in z ogorčenostjo zavračamo njihovo sovražno nasprotovanje našim najvažnejšim težnjam.

Kaj se bo sedaj zgodilo? Ali dobimo pravičnega, slovenščine večjega nadzornika ali ga ne dobimo? Bojimo se, da se bo vlada ustrašila nemškega krika ter pustila zopet celo reč zaspati. Naši državni poslanci so sedaj na Dunaju in se lahko pouče o nadaljnjih vladinih korakih. Ako vlada noče ugoditi pravičnim zahtevam Slovencev, ako noče imenovati drugega šolskega nadzornika, ki bo več slovensčine in ki ne bo uganjal nemške politike, ampak istinito skrbel za prosep šolstva, našim štajerskim poslancem ni treba čakati na kaka druga vladina dejanja, ampak kar od ministra naj gredo v bližnjo prodajalno ter si tam nakupijo piščalk, trobent, ravnil itd. ter se z njimi naj poklonijo gospodu poslancu Horici, generalu češke — obstrukcije.

Politični ogled.

Državni zbor se je danes dne 22. feb. zopet sešel. Mladočehi pretijo z obstrukcijo, ako jim vlada ne dovoli češkega poslovnega jezika za notranje uradne stvari. Slovenski poslanci vedo, da je želja njihovih volilcev, da stojijo v državnem zboru ob strani Mladočehov. Saj imajo slovenski poslanci gotovo vzrokov dovolj, da pokažejo vladi z opozicijo svojo nevoljo.

Moravski cesarski namestnik je postal grof Karol Zierotin, ki je bil doslej

Listek.

Na jug!

Črtica s pota. — Avguštin Stegenšek.

(Dalje.)

Res, zasluži, da se ogleda, še bolj pa, da se preuči. Zato še nekaj besedi! Vsakdo ve, da ima les drugačne lastnosti, kakor kamen. Umetnost ne sme teh naravnih lastnosti zakriti, sicer bi goljufala. Umetnost mora kazati resnico, in ne sme slepiti. Zato bi ne bilo prav lesene altarne nastavke zbijati iz desk skupaj in jih potem prevleči z oljnato barvo, kakor da bi bilo vse pisan marmor. Tako so delali naši predniki v preteklih stoletjih, ker niso poznali boljših vzorcev. Pospnemajmo njih gorečnost za kras cerkve, a ohranimo zdravi okus in pa čut za namen cerkvene umetnosti! Kakšen naj bo torej nastavek iz lesa! Evo, videl si vzorec! Ni, da bi moral biti tako bogat, a les mora ostati les, in se ne sme hliniti, kot da bi bil marmor. Kamen se da težko obdelovati, zato zahteva — v stavbarskih delih večje ploskve in krepkeje člane in v kipih neko gotovo velikost. Les pa je pod ostrim nožem spretne- ga umetnika skoro kakor vosek in se da

na drobno izrezljavati; ker pa naravna barva lesa ni lepa, če izvzameš kakšno posebno vrsto, zato se naj za cerkev pozlati. Zlato mu da trpežnost in lesk in neko svetemu kraju primerno častitljivost. Pa predolgo sva se mudila pri tem altarlju! Ali si ta popis bral ali preskočil, zdaj le brž naprej, v Bolonji še imava mnogo ogledati!

6.

Ze stojimo pred drugo važno cerkvijo, ki je znamenita po svojem slogu in starosti. Tukaj je umrl l. 1221. sv. Dominik, zato je njemu posvečena. Svetnik počiva v stranski kapelici ob desni ladiji. Krsta leži nad altarno mizo in služi s svojimi podobami kot nastavek. Takšen grob, kakor so ga dominikanci svojem ustanovniku napravili, ima pač teško še kateri drug svetnik na svetu. Res zlata in srebra iščeš tukaj zastoni, tudi dragih kamnov ne najdeš, tukaj je samo priprost bel marmor, a ta v vsej svoji snežni belini in tako nežno in na drobno izklesan, da ne veš, čemu bi se bolj čudil, ali trpežnosti marmorja, ali potrpežljivosti umetnika. Podobe predstavljajo razne dogodke iz življenja svetnikovega. Meni so ugajale bolj ko marsikaj, kar sem pozneje videl od bolj slavnihi kiparjev, kakor so bili Nikolaj iz Pize in njegovi učenci. Ker pa sem obljudil,

da altarjev ne bom več opisoval, obrniva se rajši po cerkvi. Seveda ne smeva pozabiti vzeti prej slovesa pri grobu sv. Dominika, ki šteje med najbolj goreče in zgovorne apostole sv. vere in je prvi učil kristjane moliti sv. rožni venec na čast Devici Mariji.

O cerkvi sami ne morem kaj posebno hvalnega povedati. Znotraj so jo v prejšnjem — 18. stoletju vso prenovili in so mislili, da so jo napravili bogve kako «nobel»; pa danes se pravemu umetniku krči srce, ko vidi, kako neusmiljeno so zidali in prezidavali, tako, da se komaj pozna, kako lepa je bila v srednjem veku. Mogoče, da pride še kdaj čas, ko bodo sklepali ta omet in štuk in bodo skušali obnoviti njeno srednjeveško podobo. Ali je to potrebno in pametno, nočem soditi, a ponekod se je že zgodilo. Da ravno to cerkev sv. Dominika, v kateri stojimo, so pred nekaj leti že «popravili» od zunaj. Stranska ladija in kor se kaj lepo vidita, a tem žalostneje je pročelje. Najbrž je zmanjkalo laški vladni denarja. Podrli so visoko in neukusno barokno vežo, ki se je raztezala pred celo sprednjo stranjo, a njenih sledov niso izbrisali. Ponekod se vidi še rudeča opeka, ponekod se visi razdrapan omet; mislil sem na potres in potem na uboštvo menihov, dokler se nisem spomnil — prenovitve. Na trgu pred cerkvijo stojita dva spomenika:

predsednik moravskega deželnega kulturnega sveta. Govori češki in nemški in je baje pri Čehih in Nemcih priljubljen.

Nizjeavstrijski deželni zbor se snide zajedno z državnim zborom, da vnovič sklepa o volilni preosnovi za Dunaj. Vlada namreč s prejšnjim predlogom v tej zadevi ni zadovoljna in ga je vrnila sedaj deželnemu zboru. Ker se bo vkljub temu nova preosnova za krščanske socialce precej ugodna, besnijo nemški liberalci nad vlado. Liberalci bi zopet radi dobili v roke gospodstvo čez Dunaj. Krščanski možje se držijo trdno.

Štrajk premogarjev na Češkem se ni končal, trmoglavost podjetnikov je tolika, da se je ob njej dosedaj skoro vsak razgovor razbil. Delavci v nekaterih jamah delajo le deloma, sicer se pa v obče drže prav dobro. Treba jim je izdatne podpore.

Francosko. V Franciji je vlada izdala stroge zakone proti odločnim škofom in duhovnikom, češ, ti hujskajo proti republiki. Za Francijo bi pač bilo bolje, da bi pustila katoličane na miru in otrsela židovski jarem liberalizma.

Vojska v Južni Afriki. Zadnji četrtak so imeli Angleži na zahodni strani bojišča, kjer stoji Robertsova armada, enkrat srečo. Buri so se umaknili iz okolice mesta Kimberley in tako je lahko angleški general French s svojimi vojaki brez vsake praske in bitke prišel v mesto Kimberley, koje so Buri že tako dolgo oblegali, da bi se jim kmalu moralo zaradi pretečega glada udati. Buri so se pod poveljstvom generala Cronje umaknili proti vzhodu v mesto Bloemfontein. Buri niso hoteli več oblegati mesta Kimberley, prvič, ker bi jim ne bilo ljubo, ako bi se jim gladno mesto udalo in bi morali kakih 30.000 lačnih prebivalcev zalagati z živežem, drugič pa zaradi tega, ker bi nazadnje vendar le tudi sami morali prepustiti mesto Angležem zaradi njihovega veliko večjega vojaštva. Zdaj pa bodo morali Angleži hraniti Kimberleyce, Buri pa so prosti in se bodo skušali na drug način odškodovati za to mesto.

Dopisi.

Gornja Savinjska dolina. Po celem svetu se danes vse giblje, povsod se bojuje velikanski boj proti najraznovrstnejšim oblikam brezverstva. Tudi južni Štajar je že poln tega boja. Povsod vidimo odločne katoliške može potegovati se za pravično stvar proti sovražnim silam. Le v lepi gornjesavinjski dolini vse spi. Tu se nihče ne gane,

na vitkih stebrih težka in okorna rakev in nad njo piramidalna streha — vse iz kamna. Pač, tukaj počivati mora biti prijetno! Včasih sije sonce, včasih pada dež, tukaj je na zraku in blizu cerkve. Kdo le čaka tukaj vstajenja?

Nimamo časa vprašati; par uric je še, hitimo brž v akademijo!

Svoj čas je igrala Bolonja v slikarstvu svetovno ulogo. Kakor je navadno v vsakdanjem življenju, da potegne eden bolj vpliven mož mnogo drugih za seboj, tako je tudi v duševnem razvoju, posebno pa v umetnosti. Na vrhuncu laškega slikarskega gibanja stojita Mikelanželo in Rafael. Vsak je po svoji strani nedosežen. Njuni sodobniki so bili tako prevzeti od njih del, da so iskali čast v tem, tako slikati, kakor je slikal Mikelanželo ali Rafael. Postali so posnemovalci. Tako je laška umetnost le nazadovala. Zdravo misel je torej sprožil Avgustin Karáči iz Bolonje. Ne velikanov posnemati, je rekel, ampak od njih se učiti, in sicer od vsakega le v tem, v čemur je velik. Iz bolonske šole je zdaj pognalo veselo jesensko cvetje na polju laškega slikarstva; ko se je to osulo, je izgubila Italija voditeljstvo v umetnosti. Še bolj pa kakor slike teh poznih umetnikov, ki so mnogobrojno zastopani v akademiji, so me zanimali skrbno zbrani altariji iz gotiške dobe.

da bi vzbudil zadružno življenje na podlagi zdravih krščanskih načel. Sicer se je tudi v tem okraju lansko leto ustanovila kmetijska zadruga s pravico konsumnih društev, ali ona upošteva le gmotno stran narodovega življenja. Tudi je tu več bralnih društev, ki pa deloma spijo in ne dajo od sebe skoro nikdar kakega znamenja, da še živijo, ali pa, vsaj po mojem mnenju, delujejo v veri bolj nasprotnem duhu, ko se vendar v njih najbolj čitajo listi à la Slovenski Narod, Freie Presse et consortes. Slovenski Narod ima tudi drugače tu svoje naročnike in dopisovalce. Tako se zopet, kakor tolikokrat uresničujejo besede: «Ko smo spali, je prišel sovražnik in je vsejal ljulike med pšenico».

Med tem, ko vse spi in se nič ne stori za to, da se okrepi med ljudstvom krščanska zavest in krščansko življenje s trdnejšim medsebojnim združenjem dobrih elementov, je sovražnik vedno delaven ter pridno širi zmote. Hujskanje Naroda in drugih listov istega kalibra, dasi se morda ne ozira vselej ravno na tukajšne razmere, ne ostane brez uspeha. Tudi mokraške zmote so našle vhod v našo dolino, dasi je od sveta tako oddaljena, in te so tem nevarnejše, ker posestniki in posebno lesni trgovci vedno bolj propadajo, in je ljudstvo bolj pristopno za one zmote. Kar pa stori stvar še bolj resno in prevdarka vredno, je to, da so se lansko leto dne 15. avgusta z malimi izjemami skoro vsi učitelji gornjegrajskega okraja pri zborovanju na Ljubnem izrekli za Horvatekov socialno-demokratski program. Pozneje so zopet dne 7. decembra sklepali in določevali o svojih sovražnikih — koga pa menijo s tem naslovom, ne bo težko uganiti.

Že koj po prvem učiteljskem zborovanju na Ljubnem se je slišal tu in tam glas, ki je zahteval ustanovitev katoliškega političnega društva za gornjesavinjsko dolino. Pa vsled malomarnosti in morda tudi pri enem ali drugem radi strahu, da se utegne z udeležitvijo pri tem delu zameriti na jedno ali drugo stran, je cel načrt, če vse ne vara, zopet zaspal. Ali čas je, da se tudi tukaj vzbudimo, da začnemo delati za probujenje ljudstva. Treba je, da se v okraju ohrani in utrdi katoliško mišljenje in katoliški značaj ljudstva. Zato nam je treba društva, katero bode delovalo v tej smeri, društva, ki bode prirejalo zborovanja na raznih krajih v okraju ter skrbelo, da se ljudstvo s poljudno-podučnimi govori pouči v bistvu in naklepih socialne demokracije in drugih sovražnikov, ki morda pretijo našemu ljudstvu, našim kmetom. Na noge toraj! Naj nikogar ne

Vsi so čedno izmiti in se deloma leskečejo v novem pozlatilu. Akademija je bila šele pred kratkim na novo urejena. Tukaj sem videl, kako izvrstno se dajo slike obnoviti. Znano je, da oljnata slika s časom razpoka in se zaprašni in še morda potemni. Dandanes znajo slike izmivati, oljnatim dati zopet prejšnjo pozornost in svetlobo, da prestaviti sliko s sperelega starega platna ali črvice deske na novo podlago. Včasih se seveda tudi ponesreči. Ravno biser akademije, sv. Cecilija, mojstersko Rafael. delo, se je pri «oživljanju» poslabšal. Nebo nad glavo svetnice je veliko preveč modro in kvarti celotni utis. Pri tem «oživljanju» pride včasih na dan tudi kaj prav zanimivega. Tu se vidi na pr. Mati Božja s Kristusom na rokah. Delal jo je ljubeznjivi Raibolini (Francesco Francia). Kristus ima dva para očij, z jednimi gleda proti Mariji, z drugimi proč od Marije, pa te druge se prav malo poznajo. Sprva je bil Kristus naslikan obrnjen proti ljudstvu, torej proč od Marije, kakor je bila tedaj navada; ko so pa pozneje podobo popravljali, so namazali čez obraz prav na debelo barve in so naslikali drugo glavo obrnjeno proti Mariji, kakor je bila šega v tistem času.

Predno sem se odpeljal, sem vstopil še mimogrede v stolnico. O njej sem si zapisal: Stolnica je prav veličastna cerkev, napako

straši trud; polje delovanja je obširno in zetev bo obilna! Čuvati moramo, da se ljudstvu ohranijo najdražje svetinje njegove!

Sv. Jurij ob Ščavnici. Zadnje leto je jurjevsko gasilno društvo predrugačilo nemško povelje v slovensko. Kako to našim nasprotnikom mrzi, je pokazala letošnja volitev. Volitev se je vršila dvakrat. Ker prve volitve niso bile potrjene, volilo se je 28. januarja drugikrat. K tej volitvi so nasprotniki sicer prišli trezni, a starega mišljenja. O prvi volitvi rajše molčimo, za kar nam naj bodo nasprotniki hvaležni. Tudi k drugi volitvi je prišlo precej število nasprotnikov, od katerih pa so le 4 imeli volilno pravico. Volitev se je končala vkljub manevrom nasprotnikov za nas zmagovito.

Gospod Jurhan je s 26 glasovi proti 4 kot načelnik izvoljen; protivil se je tej volitvi le navzoči občinski svetovalec. In zakaj? Gospod svetovalec je dal sam odgovor. Rekel je: on je naš nasprotnik. No, mi smo ga ravno zaradi tega volili, ker je Vaš nasprotnik, ker nasprotuje Vaši veliki naklonjenosti do nemške komande.

Čudno je nadalje, da so štirje udje hoteli voliti fanta kot načelnika, kateri niti redni ud ni in še ni bil nikedar pri gasilski vaji. Kljub vsem napadom je bila tudi pri nadaljni volitvi zmaga na naši strani. Z večino glasov so bili izvoljeni: Matija Čagran namestnik; Alojzij Majcen tajnik in blagajnik; Franc Slana prvi in Franc Domanjko drugi vodja brizgalničarjev; Ferd. Hrašovec, namestnik prvega; Jakob Šinko, namestnik drugega vodja brizgalničarjev; Jakob Nemeč, vodja plezavcev, Franc Švagelj, njegov namestnik; Alojzij Kapun, oskrbnik orodja. — Društvo ima: 3 častne ude in sicer dr. Oton Ploj, Tomaž Vamberger in Jurij Brumen; 17 podpornih udov: J. Kunc, župnik; dr. A. O. Ploj, T. Vamberger, J. Mihelič, J. Košar, A. Deanino, M. Slana, M. Kvas, L. Šijanec, K. Stramič, A. Munda, F. Vogrinec, Kocmut, F. Fras, J. Trstenjak, J. Postružnik, J. Čeh; dalje ima društvo 42 rednih udov: Narodnjaki podpirajte nas!

Ptuj. (Zopet Bismarkovanje!) «Je pač pust! In ta čas je ljudem dovoljeno, burke uganjati in še druge za nos voditi. Pa vse ima svoj čas, mine pust, mine norost!» Tako sem modroval, ko sem pred kratkim ugledal v Ptuj tablo s prešernim napisom «Bismark - gasse.» Stopim v jedno mestno prodajalno — a glej! «Dober dan oče, kaj pa dobrega mati» — nagovore mojo ženo in mene strežniki, komiji, gospodje, gospa v ljubi slovensčini. Glejte, glejte, kako dobro slovenski znajo v mestu, v katerem se vsem

ima samo eno: da je zidana v baroknem slogu. Ali je to res tako hudo?

Ko sem basal v gostilni svoj kovček, sem se še enkrat ozrl po slavnih poševnih stolpih, ki sta mi stala ravno pred oknom. Vsak je štirivoglat, iz opeke, neometan. Klanjata se drug proti drugemu. Najvišji, ki kakor igla strmi v nebo, se nakloni samo malo nad en meter iz navpične črte, čeprav je skoro 100 m. visok. Njegov tovariš pa ni višji ko 50 m., a visi za 3 m. in se zato ni mogel zidati višje. Voznik mi je pravil, da sta ta dva stolpa pomnik bratskega prepira; brata sta se skušala, kateri bo višje prizidal. Za rabo nista za nobeno. Na višjega vodijo slabe in strmoglave stopnice in vrh njega se neki odpira čaroben razgled. Verjamem, a mene ni mikalo. Čakal me je že vlak, da pohitim v lepem solnčnem popoldnevu čez Apenine v Florenco.

Iz okna železničnega voza sem gledal nazaj po Bolonji, po «mestu hodnikov.» Res, ta priimek mu dobro stoji. Glej, še iz mesta ven se vleče pol ure daleč hodnik, najprej po ravnini, potem pa v hrib k romarski cerkvi Materie Božje.